

Гордій Явір

Між золотих ватр

(допис з Німеччини)

Саме на Пасху, коли випали сонячні погожі дні, доля мене закинула з гомінливого міста до суворого Шварцвальду, де весна ще не запанувала владно, але в холодних подувах вітру вже доносила з гірських лісів ялинові пахощі живиці, а на галявинах у затишному захистку ялиць пестила гарячим світлом, немов у червні. Вечір 1-го квітня (перший день Пасхи) поволі згасає, і в скісних проміннях багряніють високі ліси. Хтось каже, що в 8-ій відбудеться похід молоді зі смолоскипами. Скільки я їх бачив, отих походів, у великих містах, підчас урочистих свят, що їх так багато улаштувалося, відколи вожд великого національного руху став біля державного керма. У спогадах моїх ще живуть блиск і сяйво, і багрець розмаєних прапорів у заграві смоляного полум'я. По моїх нервах ще перебігає тремтіння того захвату, що могутньою хвилею перекочувався по натовпі, коли він, зачарований, прислухувався до потужного голосу, що крізь десятки гучномовців кидав відрубані слова, що падали, мов іскри у порох. Чим після цього може вразити село? Але з цікавості йду. Натовп зібрався коло ратуша. Прості селяни, юнаки в брунатній уніформі та школярі з сільським учителем на чолі. Запалено з десяток смолоскипів, гримнула музика, і натовп рушив. За селом, на горбі складено височенного стоса. Коли наближаюсь до нього, подумя вже весело має аж до небесних зір. Озираюсь навколо: скрізь у полях, де розкидані сусідні села, палають ватри, скрізь лунають пісні у нічному повітрі, скрізь зібралися люди святкувати свято весняного сонця. Юнак в уніформі виголошує промову, говорить про відновлення правдавнього германського звичаю предків. Від нині, каже він, щороку палатимуть ватри по всій країні, в честь сонця, що повертає нам свою життєдавчу силу. Ми відроджуємо євщений ритуус дідів. Промовець закликає кинути в те багаття наші старі забобони, сварки, наш страх і неміч, щоб на попіл вони там згоріли... Знов лунають пісні, а потому виступає хлопець, що декламує вірша. В пам'яті лишаються кінцеві слова:

— Ми хочемо стати геройським народом.

Дивно: не „щасливим“, „багатим“, а „геройським“. Нове покоління творить нові вартості, ставить посвяту і сувору працю вище, ніж добробут та демократичні ідеали кволого, звироднілого недолузтва... Далі виступають трое школярів у зброї давньо германських воїнів. На них сріблясті щити, що виблискують у сяйві багаття, в руках золоті мечі. Четвертий, беззбройний, без щита і шолома, з закрученими назад руками

стоїть у тіні, низько голову похиливши. „Чому він не в наших рядах?“ питають брати його: „Хто його знеславив і позбавив зброї?“ На пригорбок виходить дівчина, міцна, постаттю вища за хлопців, з вінком на розпущеному волоссі, нагадує трохи германську Ерду, а трохи Фріку з II акту „Валькірії“. Це жриця священого вогню (а може богиня).

— Чому цей четвертий беззбройний? — питає вона:

— Невже ти нікчемний боягуз, що піддався самохіть ворогові, впав перед ним лицем на землю?

— Ні, ні! — лунає відповідь: — Я бився хоробро, але голод, голод, голод вибив мені меч з рук!

— Тоді здобудь собі нового, — і жриця подає йому лопату:

— На, копай, копай, поки не відшукаєш свою зброю, потом і кровю зрошуй землю.

Не гармата, а лопата, символ праці упертої, настирливої прокладє шлях до нового життя. Четвертий невтомно копає, все глибше й глибше і врешті з недрів землі добуває меч. Чотири мечі схрещуються, мов чотири блискавки: „Ми хочемо стати вільним народом! Вільним, вільним, вільним!“ Мов заповіт чи урочиста присяга дзвенять ті кінцеві слова, одноголосим хором промовлені. Мені враз пригадується напис на мінхенській Фельдгернгалле: „Боже, зроби нас вільними!“ Його щодня читає кожний німець, ідучи від Зігестор головною вулицею, і слова ці закарбовуються в його пам'яті. Ураз повстає перед очима добре знайома картина: ніч, палахкотливі кадильниці перед Фельдгернгалле, гучномовці, смолоскипи і натовп, з яким мене ріднив неодмінний символ: червона повязка на лівій руці з чорною свастикою в білому колі. Тоді я був співучасник, що з'являвся „в порядку організаційної дисципліни“, тепер випадковий гість, споглядач. Але що ж мене більше зворушувало: чи те блискуче, багатосяйне свято, з 60-тисячним натовпом, з нечисленними вогнями і прапорами серед грецьких кольонад, чи це нелюдне селянське зборище навколо багаття, таке урочисте в своїй ширості, серед гір і полів, під зоряним небом весняної ночі? Не можу сказати... Сотня порепаних селянських рук єдиним поривом підносяться вгору, і понад ліси лине пісня, що завершує свято сьогоднішнього дня. Полум'яні язики востаннє спалахують вище, скажено лижуть чорну пітьму, що обступила багаття, і поволі стос западається. Натовп розходиться. Останні відблиски перебігають по готичній гостроверхій дзвіниці. Я заплющую очі й бачу іншу ватру, що палає високо, аж під самі небеса, на всю Європу, ватра, в якій згорає все кволе, недолуге, нікчемно-полохливе, мягкодухе, незугарні ідеали та ідеальчики віджитої доби, — весь старий мотлох збанкрутованої демократії.